Näringsutskottets betänkande 1984/85:13

om 1984 års redogörelse för de statliga företagen (skrivelse 1984/85:20)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels 1984 års redogörelse för de statliga företagen, vilken har överlämnats till riksdagen med regeringens skrivelse 1984/85:20 (industridepartementet),

dels två motioner från allmänna motionstiden år 1984, vilka rör frågor om den statliga företagssektorns målsättning och verksamheten vid de affärsdrivande verken.

Redogörelsen och motionerna redovisas i det följande.

Upplysningar i ärendet har inför utskottet lämnats av verkställande direktör Olof Lund, Svenska Varv AB, och verkställande direktör Harald Molander, Zenit Shipping AB.

Sammanfattning

I anslutning till 1984 års redogörelse för de statliga företagen behandlar utskottet två motioner. I den ena (vpk) yrkas på en samlad strategisk målsättning för den statliga företagssektorn. I den andra motionen (c, m, fp) begärs ett uttalande av riksdagen om att de affärsdrivande verken inte skall utnyttja sin monopolverksamhet för att stödja den konkurrensutsatta verksamheten. Utskottet avstyrker båda motionerna. Reservation föreligger till förmån för motionerna från resp. partiers sida.

1984 års redogörelse för de statliga företagen

Redogörelsen omfattar i första hand 110 företag, varav sju affärsverk, sju kreditinstitut och 96 andra aktiebolag. Staten har i samtliga dessa företag en ägarandel av minst 50 %. Därjämte äger företagen i denna grupp helt eller delvis ett stort antal bolag.

I det följande sammanfattas vissa uppgifter om verksamheten inom de 110 företagen år 1983 eller senaste redovisningsår. Under varje uppgift anges procentuell förändring från närmast föregående år.

	Affärs-verken	Kredit-insti-tuten	Statsför-etags-gruppen	Svenska Varv-koncernen	Övriga aktie-bolag	Summa
Omsättning milj. kr.	48 365	–	11 454	9 452	81 661	150 932
Förändring i %	+17	–	+8	+14	+15	+15
Resultat före disp. o. skatt milj. kr.	5 735	1 977	818	458	4 217	13 205
Förändring i %	+12	+55	–	–	+278	+207
Investeringar milj. kr.	11 705	192	523	105	6 187	18 712
Förändring i %	+ 4	−29	+17	−36	−13	−3
Medelantal anställda	156 706	3 970	25 719	19 599	111 036	317 030
Förändring i %	−1	+5	−7	−13	+2	−2

I den skrivelse med vilken redogörelsen överlämnas till riksdagen ges vissa övergripande synpunkter på verksamheten inom den grupp av företag som redovisas under industridepartementet och som faller under föredragandens – statsrådet Roine Carlssons – ansvar. Denna grupp omfattar bl. a. de två affärsverken domänverket och FFV samt Statsföretag, Svenska Varv och Zenit Shipping, SSAB, LKAB, ASSI och Ncb. Denna företagsgrupp har ca 79 000 anställda och en sammanlagd omsättning av ca 43 miljarder kronor.

Företagen inom denna grupp, anförs det, bedriver verksamhet med lönsamhet som primärt mål. De speciella samhälleliga kraven av olika karaktär är mindre betonade för denna företagsgrupp än för flera av de företag som redovisas under andra departement.

Beträffande kravet på lönsamhet anförs följande:

Tillfredsställande företagsekonomisk lönsamhet är ett överordnat mål för de statliga företagen. Det är på denna grund som företagssektorn skall kunna expandera, ta samhälleliga hänsyn vid val mellan olika produktions- och lokaliseringsalternativ och sträva efter större arbetstillfredsställelse för de anställda. Avsevärda lönsamhetsförbättringar uppnåddes under år 1983 och denna utveckling fortgår under år 1984 enligt hittills tillgängliga delårsresultat. Den enda säkra grunden för långsiktig överlevnad är att företag genererar överskott som räcker både till en rimlig självfinansiering av investeringar och till avkastning på det kapital som ägarna satsat. Med lönsamhetsmålet följer således ett vinstkrav som ger normal avkastning på det sysselsatta kapitalet och därmed utrymme för normal utdelning. Än har bara två av de sex koncernerna – SSAB och Svenska Varv – kunnat påbörja utdelning.

Avslutningsvis anförs att företag måste drivas i nära kontakt med marknaden. De statliga företagens dagliga skötsel kan inte ske genom beslut av ägaren i regeringen eller riksdag. Företagen behöver samma rågång mellan företagsledningsfrågor, styrelsefrågor och strategiska ägarfrågor som andra företag.

Motionsyrkanden

De motioner som behandlas här är följande:

1983/84:457 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den statliga företagssektorns roll och hemställer om regeringens förslag till en samlad strategisk målsättning för densamma,

1983/84:1890 av Sigvard Persson m. fl. (c, m, fp), vari hemställs att riksdagen uttalar att de affärsdrivande verken inte får utnyttja sin monopoliserade verksamhet i syfte att vinna fördelar på de konkurrensutsatta delarna av affärsverkens verksamhet i enlighet med vad som i motionen anförts.

Mål för de statliga företagen

Motion 1983/84:457

Med utgångspunkt i ett konkret exempel inom televerkets område hävdas i motion 1983/84:457 (vpk) att det råder en krissituation inom den statliga företagssektorn särskilt i vad avser personalpolitiken. De statliga företagen borde vara mönsterföretag i frågor om de anställdas inflytande och den inre demokratin. I stället, anförs det, etableras ofta ett auktoritärt toppstyre i dessa företag. Det måste enligt motionärerna vara ett intresse för arbetarklassen att bryta denna negativa trend och arbeta för en demokratisk kvalitetshöjning av de statliga företagen. Mot bakgrund av den stagnation inom industrin som nu kan iakttas, anförs det vidare, kan de statliga företagen också representera kravet på långsiktig förnyelse av teknologi och produktionsinriktning. Vad som nu krävs är enligt motionärerna en politiskt fastlagd offensiv målsättning för den statliga företagssektorn.

Tidigare behandling

I motioner från vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen under senare år förts fram synpunkter av samma slag som i den nu aktuella motionen 1983/84:457. Senast skedde detta i samband med riksdagens behandling våren 1983 av frågor om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen (NU 1982/83:25). Från vänsterpartiet kommunisternas sida motsatte man sig den av regeringen föreslagna organisatoriska uppdelningen av gruppen. En nyskapad framtidsinriktad grupp av statliga företag borde bli en spjutspets i en ny, nationell industrialisering. Samtidigt borde, anfördes i motionen, de statliga företagen bryta med auktoritära ledningsprinciper och bli ett mönster för ekonomisk demokrati.

I sitt betänkande (s. 21) anförde utskottet att motionärernas önskemål inte kunde föranleda någon åtgärd i ett läge då stora resurser måste sättas in på en

rekonstruktion av den redan befintliga företagsgruppen. Strävandena efter ekonomisk demokrati borde enligt utskottet i första hand få utvecklas inom de berörda företagen under medverkan av de anställda.

På förslag av utskottet avslog riksdagen motionsyrkandet. Riksdagen anslöt sig därvid till den av regeringen föreslagna målangivelsen för Statsföretagsgruppen "att under krav på lönsamhet öka den statliga företagssektorns effektivitet och konkurrenskraft och därmed dess expansionsförmåga". Vänsterpartiet kommunisternas företrädare i utskottet reserverade sig till förmån för motionen.

Verksamheten vid de affärsdrivande verken

Motion 1983/84:1890

I motion 1983/84:1890 (c, m, fp) berörs frågan om de statliga affärsdrivande verkens roll på marknaden. Det påpekas att affärsverken delvis har ställning som monopol, samtidigt som en del av deras verksamhet bedrivs på den allmänna marknaden i konkurrens med enskilda företag. Frestelsen för affärsverken att utnyttja monopolställningen för att vinna fördelar också på den konkurrensutsatta delen av marknaden är stor, anför motionärerna. De hänvisar till anmälningar till näringsfrihetsombudsmannen om s. k. osund konkurrens från vissa affärsverks sida. Den naturligaste lösningen på problemet, anförs det vidare, vore att affärsverken helt upphörde med den konkurrensutsatta verksamheten. Alternativt skulle de delar av verksamheten som har karaktären av monopol kunna skiljas av helt från de konkurrensutsatta delarna. Enligt motionärerna är det av yttersta vikt att konkurrensneutralitet råder gentemot enskilda företag i avvaktan på en översyn av angivet slag.

Konkurrensutsatt verksamhet i verks- eller bolagsform

Av de sju affärsverken arbetar domänverket, FFV och vattenfallsverket helt eller nästan helt på konkurrensmarknader. Kommunikationsverken – dvs. postverket, televerket, statens järnvägar och luftfartsverket – arbetar huvudsakligen på monopolmarknader. Delar av verksamheten bedrivs dock utan skydd av formellt eller faktiskt monopol.

Den snabba tekniska utvecklingen har skapat ändrade förutsättningar för flera affärsverks verksamhet. Detta gäller i särskilt hög grad televerket. Mot bakgrund härav fattade riksdagen hösten 1980 beslut om vissa åtgärder på teleområdet. I den proposition (1980/81:66) som låg till grund härför diskuterades frågan om den lämpliga formen för affärsverkens konkurrensutsatta verksamhet från principiell synpunkt. Föredraganden – kommunikationsminister Ulf Adelsohn – lämnade först en kort redogörelse för de olika utredningar som under senare år behandlat frågor om statlig affärsverksamhet. Därefter anfördes följande (s. 27 f.):

Att verksamhet bedrivs i affärsverkets form har flera fördelar oberoende av om det gäller konkurrensutsatt verksamhet eller inte. Affärsverken är en del av statsförvaltningen vilket från statsmakternas synpunkt innebär att möjligheterna till insyn och styrning är goda. Affärsverken kan t. ex. lättare än ett statligt bolag åläggas att ta regionalpolitiska och andra samhällshänsyn i sin verksamhet. Beslut som fattas i affärsverken kan överprövas av regeringen genom att besvärsregeln är tillämplig även på affärsverken.

Från televerkets synpunkt finns också fördelar om olika verksamheter kan bedrivas inom en och samma organisation. Samordning mellan verksamhetsgrenarna underlättas därigenom och möjligheterna till samutnyttjning av befintliga personella och tekniska resurser kan bättre tillvaratas. Det gäller såväl i fråga om drift och underhåll av tjänster och produkter som utveckling av dessa. Administrativt innebär det givetvis också förenklingar om t. ex. gemensamma löne- och redovisningssystem kan användas för olika verksamhetsgrenar. För televerkets personal kan nya verksamheter inom verket betyda nya arbetstillfällen.

Affärsverksformen är emellertid från andra synpunkter mindre lämpad för konkurrensutsatt verksamhet. Detta gäller särskilt om det inom affärsverket, såsom hos televerket, finns betydande verksamhetsgrenar av monopolkaraktär och om verket utöver affärsverksamheten har myndighetsfunktioner inom verksamhetsområdet. I dessa fall har bolagsformen för den konkurrensutsatta verksamheten obestridliga fördelar. Förutsättningarna att åstadkomma en separat redovisning av kostnader och lönsamhet för olika verksamheter ökar. Därmed skulle bl. a. risken minska för att intäkter från monopolverksamheten används för att stödja televerkets konkurrensutsatta verksamhet.

Bolagsformen medför vidare att arbetsbetingelserna blir mer likartade dem som gäller för konkurrerande privata företag. Det gäller t. ex. finansieringsmöjligheter och skatteförhållanden. När en verksamhet bedrivs i bolagsform erfordras således inte några särskilda åtgärder på finansieringssidan för att åstadkomma förutsättningar för ett marknadsmässigt agerande. Bolagsformen i sig är tillräcklig.

Av denna diskussion drogs slutsatsen att televerkets konkurrensutsatta verksamhet i princip borde bedrivas i bolagsform. Beträffande de konkurrensutsatta tjänsterna telefax och teletex avvisades dock tanken på en utbrytning ur televerket av bl. a. regionalpolitiska skäl. Genom en separat redovisning och särskild opartisk granskning borde, anfördes det, tillräckliga garantier kunna skapas för att den konkurrensutsatta verksamheten inte subventioneras av monopolverksamheten. Beträffande den s. k. larmverksamheten föreslogs däremot en överföring till bolagsform med den motiveringen att verksamheten saknar karaktären av "publik tjänst".

Som följd av 1980 års beslut har televerket infört separat redovisning av intäkter och kostnader i konkurrensutsatt verksamhet. Uppgifterna granskas av riksrevisionsverket.

Efter 1980 års beslut har frågan om televerkets monopolställning behandlats i riksdagen vid flera tillfällen. Senast våren 1984 väcktes motioner från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet om inskränkningar i monopolet. Motionsyrkandena avstyrktes av trafikutskottet (TU 1983/

84:16), som hänvisade till sin tidigare uppfattning att det inte förelåg något behov av översyn. Trafikutskottet anförde att monopolavgränsningen kunde behöva anpassas till den tekniska utvecklingen och till de nya tjänster som kommer att introduceras på teleområdet. Utskottet förutsatte därför att regeringen och televerket noga följer utvecklingen och gör de anpassningar av monopolet som ter sig nödvändiga. Riksdagen följde trafikutskottet. En gemensam reservation avgavs till förmån för moderata samlingspartiets och folkpartiets motioner av partiernas företrädare i utskottet.

Hösten 1984 har en interpellation (1984/85:38) och två frågor (1984/85:196 och 237) framställts i riksdagen om olika aspekter på televerkets monopolställning. De besvarades av kommunikationsminister Curt Boström. I den debatt den 26 november 1984 som följde svaret på interpellationen underströk kommunikationsministern att inga subventioner skall lämnas från monopolsektorn till konkurrenssektorn och att konkurrens skall ske på lika villkor.

Näringsfrihetsombudsmannens bevakning av affärsverken

Enligt konkurrenslagen (1982:729) kan marknadsdomstolen på talan av näringsfrihetsombudsmannen (NO) ingripa mot en konkurrensbegränsning som föranleder s. k. skadlig verkan. Ingripandet riktas mot den näringsidkare som föranleder den skadliga verkan och sker genom förbud eller åläggande. Normalt söker NO genom förhandling med näringsidkaren vinna frivillig rättelse.

Lagens bestämmelser är tillämpliga på statlig ekonomisk verksamhet, oavsett i vilken form den bedrivs. Affärsverken betraktas som näringsidkare i lagens mening. NO har i ett flertal fall behandlat åtgärder vidtagna av affärsverk. Några av dessa fall har dessutom prövats av marknadsdomstolen.

NO kan med stöd av sin instruktion även behandla myndighetsåtgärder som inte ingår i näringsverksamhet men som får konkurrensbegränsande effekter. I fall då en lösning inte kan nås genom förhandling kan NO anmäla frågan till regeringen.

Under senare tid har NO ägnat stor uppmärksamhet åt frågor om vissa affärsverks prissättning inom konkurrensutsatta delar av verksamheten. Beträffande televerket har NO – efter anmälan från Företagareförbundet, SFR – särskilt granskat om verket har missbrukat sin monopolställning för att stödja marknadsföringen av vissa produkter och tjänster, bl. a. genom underprissättning. Av NO:s beslut i ärendet den 5 juli 1984 framgår att NO inte har kunnat konstatera monopolmissbruk i två av anmälaren utpekade konkreta fall. Emellertid gör NO följande principiella uttalande i frågan:

Frågan om televerket missbrukar sitt monopol kan undersökas på olika sätt. Ett är att granska olika fall av påstådda monopolmissbruk. Ett annat är att undersöka huruvida televerkets interna kostnadsfördelningsnormer och kalkylprinciper är sådana att monopolmissbruk, t. ex. underprissättning,

uppkommer eller underlättas. Ett 35-tal ärenden mot televerket har sedan 1970 handlagts på NO-ämbetet. Erfarenheten från dessa ärenden tyder på att det är svårt att få en tillräcklig genomlysning av kostnader och kalkyler vid en inskränkning till en eller ett fåtal produkter.

Televerket har i och för sig av riksdagen ålagts att särredovisa sina konkurrensutsatta produkter. Från konkurrenssynpunkt är denna förändring positiv men även med de nuvarande kopplingarna mellan monopol- och konkurrenssektor kan monopolet missbrukas. För att få en bredare belysning av televerkets konkurrensutsatta sektor har NO därför i april 1984 hemställt om utredning hos SPK. Utredningen skall i första hand klarlägga vilka produkter som ingår i konkurrenssektorn, principer för priskalkylering inom denna och för internprissättningen inom hela televerksgruppen samt kostnadsfördelningen mellan monopol- och konkurrenssektorn.

Enligt NO:s bedömning kan dock förutsättningarna för televerket att bedriva sin verksamhet på ett konkurrensneutralt sätt ytterligare förbättras. Detta skulle kunna åstadkommas genom att, där verksamhets beskaffenhet inte medför betydande hinder, fler konkurrensutsatta verksamheter än vad som f. n. har beslutats om överförs till bolagsform. Därmed blir aktiebolagslagens regler om redovisning, revision och ansvar m. m. tillämpliga. Den berörda verksamheten blir även skattemässigt jämställd med näringslivet i övrigt. Organisatoriskt medför dessutom en överföring till bolagsform att ett decentraliserat beslutsfattande underlättas. I detta sammanhang kan även framhållas att riksdagens beslut om överföring av televerkets industridivision, Teli, till bolagsform den 1 juli 1985 i konsekvens med det ovan sagda framdeles avsevärt bör stärka televerkets förutsättningar för konkurrensneutralitet och för att bedriva verksamheten på ett kommersiellt riktigt sätt.

Avslutningsvis anför NO att han anser sig sakna tillräckligt underlag för en bedömning av om televerkets konkurrensutsatta verksamhet medför skadliga konkurrensbegränsningar eller ej. NO räknar med att den i citatet åberopade utredningen från statens pris- och kartellnämnd (SPK) och övriga ärenden hos NO rörande televerket skall möjliggöra en sådan bedömning.

I skrivelser till regeringen den 6 april och den 29 oktober 1984 har NO tagit upp frågan om separat redovisning av postverkets konkurrensutsatta verksamhet. NO hänvisar till att postverket enligt riksdagens beslut från den 1 januari 1984 har en ny organisation som innebär en starkare betoning av affärs- och marknadsorienteringen hos verket. Vidare hänvisas till ett antal anmälningar från privata företag mot postverket för bl. a. underprissättning. Mot bakgrund härav anför NO att det är angeläget att frågan om en separat redovisning av konkurrensutsatt verksamhet vid postverket, eventuellt i vissa fall genom bildande av särskilt bolag, tas upp till närmare prövning. NO tillägger att det även vid särredovisning eller överföring i bolagsform kan vara osäkert om en viss verksamhet får bära sina verkliga kostnader. Enligt NO kan därför en revision behöva införas för att klarlägga att t. ex. dotterbolag betalar marknadsmässiga priser för tjänster som köps hos postverket. Därmed kan man åstadkomma en rättvisande kostnadsfördelning och en prissättning som ger möjlighet för andra företag att etablera och driva konkurrerande verksamhet på lika villkor, anförs det.

Utskottet

Utskottet har granskat 1984 års redogörelse för de statliga företagen och därvid inte funnit anledning till något uttalande från utskottets sida.

I en partimotion, 1983/84:457, från vänsterpartiet kommunisterna efterlyses en samlad strategisk målsättning för den statliga företagssektorn. Enligt motionärerna finns det stora brister bl. a. i fråga om de anställdas inflytande inom de statliga företagen. Även en mera aktiv roll för de statliga företagen i förnyelsen av industrin föreslås.

Utskottet erinrar om att det mål för Statsföretagsgruppen som fastställdes redan vid gruppens tillkomst år 1969 innefattade även ett personalpolitiskt delmål, nämligen att en strävan skulle vara att nå allt större arbetstillfredsställelse för de anställda. Denna målformulering bekräftades i samband med riksdagens beslut om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen våren 1983 (NU 1982/83:25 s. 19).

Utskottet är starkt medvetet om att delaktighet och engagemang från de anställdas sida är en viktig förutsättning för utvecklingen av svensk industri. Detta gäller inte minst vid de förändringar som sammanhänger med införandet i stor skala av datateknik i produktionen. Arbetsgivarna och de anställda samverkar i stor utsträckning kring dessa frågor, såväl centralt som på företagsnivå. Staten söker skapa gynnsamma förutsättningar för de anställdas medverkan bl. a. genom den arbetsrättsliga lagstiftningen och omfattande utbildningsinsatser.

Enligt utskottets mening är en aktiv och framåtsyftande personalpolitik av största betydelse för alla företag, oberoende av ägandeform. De statliga företagen bör självfallet ägna stor uppmärksamhet åt frågor om t. ex. medinflytande. Utskottet anser dock inte att statsmakterna, såsom antyds i vänsterpartiet kommunisternas motion, skall fastställa särskilda mål för den statliga företagssektorn som avviker från vad som anses böra gälla generellt.

Utskottet kan inte heller ansluta sig till motionärernas tanke att de statliga företagen skall tilldelas en generell uppgift som "spjutspets" för förnyelsen av industrin. Av de allmänna ekonomiska mål som gäller för bl. a. Statsföretagsgruppen följer i sig ett krav på teknisk förnyelse. Statens insatser för utbildning, forskning och utveckling siktar som regel till att allmänt höja industrins kompetens och konkurrenskraft. Inte heller i dessa hänseenden bör de statliga företagen ges en särställning. Utom i fall då offertförfarande tillämpas bör verksamheten inom dessa företag bedrivas enligt företagsekonomiska principer.

Utskottet avstyrker motion 1983/84:457 (vpk) med hänvisning till det sagda.

Vissa frågor om de affärsdrivande verkens verksamhet berörs i motion 1983/84:1890 (c, m, fp). Motionärerna pekar på riskerna för osund konkurrens då monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet bedrivs inom samma företag.

Av affärsverken är det främst televerket och postverket som åsyftas. Dessa två verk faller inom trafikutskottets beredningsområde. Näringsutskottet skall här behandla den fråga som väcks i motionen från principiell synpunkt.

Utskottet har tidigare redogjort för 1980 års beslut om televerket, som innebar ett ställningstagande från statsmakternas sida av innebörd att den konkurrensutsatta verksamheten inte skall subventioneras av monopolverksamheten. Ställningstagandet resulterade i att viss konkurrensutsatt verksamhet avskiljdes till ett separat aktiebolag. För sådan verksamhet som kvarstod inom verket infördes särredovisning.

I dag torde bred enighet råda om den princip som kom till uttryck i 1980 års beslut om televerket. Utskottet kan här erinra om direktiven (Dir. 1983:48) till den år 1983 tillkallade verksledningskommittén (C 1983:04). Där anförs, med hänvisning bl. a. till de uttalanden om televerkets konkurrensutsatta sektor som utskottet nyss återgett (s. 5), att det kan vara lämpligt att en viss gren av en större verksamhet redovisningsmässigt avskiljs och ges ett eget resultatansvar, t. ex. genom bildandet av ett särskilt aktiebolag. Att det kan uppstå gränsdragningsproblem och svårigheter vid den praktiska tillämpningen av principen är uppenbart. Som framgått har ett antal anmälningar om monopolmissbruk gjorts hos NO. I några fall har NO hos statens pris- och kartellnämnd (SPK) begärt närmare utredningar av förhållandena.

Utskottet saknar anledning att gå in på enskilda ärenden som prövas enligt gällande konkurrenslagstiftning. Utskottet konstaterar att det ännu inte har klarlagts att monopolmissbruk faktiskt har förekommit i något fall. På grundval av SPK:s utredningar och utgången av de olika ärendena hos NO och marknadsdomstolen får bedömas om det finns motiv för en allmän översyn av sambandet mellan konkurrensutsatt verksamhet och övrig verksamhet inom affärsverken.

I motion 1983/84:1890 (c, m, fp) begärs ett uttalande av riksdagen om att konkurrensneutralitet skall råda gentemot enskilda företag. Såsom motionärerna påpekar är detta en självklarhet. Utskottet ser inget skäl för riksdagen att göra ett sådant uttalande. Motionen avstyrks.

Utskottet hemställer

1. beträffande *redogörelse för de statliga företagen*
   att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1984/85:20 till handlingarna,
2. beträffande *mål för de statliga företagen*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:457,
3. beträffande *verksamheten vid de affärsdrivande verken*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:1890.

Stockholm den 11 december 1984

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Sivert Andersson (s), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c).

Reservationer

1. Mål för de statliga företagen (mom. 2)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "det sagda" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den kritik som i motion 1983/84:457 (vpk) riktas mot personalpolitiken inom den statliga företagssektorn är berättigad. Det finns en beklaglig tendens hos de statliga företagen att kopiera vissa negativa attityder inom den privata sektorn i fråga om arbetsorganisationen och de anställdas delaktighet i beslutsprocessen. Detta kan delvis förklaras av de kortsiktiga lönsamhetskrav som har ställts upp av ägaren. Enligt utskottets mening är emellertid företagens överlevnad på lång sikt beroende av att de klarar de problem som i ökande grad kommer att uppstå i samband med övergång till ny teknik. Härför krävs en ny arbetsorganisation, som på ett annat sätt än dagens bygger på delaktighet från de anställdas sida. Utskottet delar motionärernas uppfattning att den statliga företagssektorn bör leda utvecklingen på detta område.

I motionen pekas på det nära sambandet mellan den interna demokratin i företagen och införandet av ny teknik. Utskottet anser liksom motionärerna att de statliga företagen bör på ett långt mer aktivt sätt än hittills gå i spetsen för förnyelsen av svensk industri. Utskottet ansluter sig därför till kravet i motionen på en ny strategisk målsättning för den statliga företagssektorn och föreslår att riksdagen uppmanar regeringen att lägga fram förslag härom. Därmed tillstyrker utskottet motion 1983/84:457 (vpk).

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *mål för de statliga företagen*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:457 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Verksamheten vid de affärsdrivande verken (mom. 3)

Tage Sundkvist (c), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet saknar" och slutar med "Motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet pekar på att ett antal konkreta fall av monopolmissbruk från statliga affärsverks sida under senare tid har uppmärksammats såväl i den allmänna debatten som genom anmälningar hos NO. Utskottet har tidigare (s. 7) återgett vissa uttalanden av NO som belyser svårigheterna att åstadkomma en korrekt prissättning av affärsverkens konkurrensutsatta produkter och tjänster, t. o. m. i fall då verksamheten bedrivs i form av särskilt bolag.

Mot bakgrund härav instämmer utskottet i vad som anförs i motion 1983/84:1890 (c, m, fp) om de risker för konkurrensbegränsningar som följer av affärsverkens expansion till nya arbetsområden. Som motionärerna framhåller bör en allmän översyn av problemet komma till stånd. Enligt utskottets mening bör en sådan översyn lämpligen ske genom en särskilt tillkallad utredning. Riksdagen bör, i samband med ett tillkännagivande härom, göra ett uttalande om vikten av att affärsverken iakttar konkurrensneutralitet i enlighet med vad som anförs i motionen. Denna tillstyrks därmed.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *verksamheten vid de affärsdrivande verken*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1890 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

minab/gotab Stockholm 1984 79484